

# בהיכלא דמלכא

שיחות קודש, וסיפורי חסידות שנשמעו מפ"ק  
מזן רביה"ק הברך משה זי"ע

## ביקור של

הגה"צ רבי משולם אשכנזי זצ"ל

האדמו"ר מסטאניסלאוו לאנדאן

בביתו נאווה קודש ביום ג' תבוא תשמ"ו לפ"ק

תוכן השיחה: פנים חדשות לכל סעודת שבע ברכות / שלא לצאת מן הסעודה של חתן קודם ברהמ"ז ואמירת שבע ברכות / פנים חדשות צריך שיהיה איש חשוב / מעיקר הדין אין חיוב לעשות סעודה בכל ימי השבע ברכות / מנהג ראפשיץ וסיגוט בנוגע אמירת שבע ברכות בס"ג / בזה"ק שהאבות הק' באים מגן עדן להשתתף בשמחת צאצאיהם והבטחת הבעש"ט הק' לבוא עד עשרה דורות / חיוב סעודת החתונה מוטל על החתן / מחלוקת המג"א והא"ר בנוגע שתיית כוס ברהמ"ז בס"ג, ושהחת"ס נהג כהא"ר / מנהג סיגוט שהמברך והכלה שותין משא"כ החתן, ומנהג אלעסק ששלשתם שותו

במשך א גאנצען טאג מאכן סעודות, און ביי יעדע  
סעודה זאגן ז' ברכות, אפילו אן א פנים חדשות.

רבינו: אין שלחן ערוך<sup>ב</sup> (אהע"ז סי' ס"ב סעיף ה')  
זעהט מען אז נישט, נאר אז מ'מאכט א סעודה,  
בפשטות איז ביי יעדע סעודה דארף מען א פנים  
חדשות, עס האט צו טון מיט די סעודה.

דיברו אודות דין פנים חדשות'  
בשבע ברכות

א' הנוכחים: ס'איז דא עפעס דיעות<sup>א</sup>, אז מען  
מאכט איין סעודה קען מען שוין שפעטער זאגן  
ברכות אפילו אן א פנים חדשות אויך, אז טאמער  
מ'מאכט איין סעודה ביינאכט קען מען שוין

ב. וז"ל השו"ע: "מברכין ברכת חתנים בבית חתנים אחר  
ברכת המזון, בכל סעודה וסעודה שאוכלין שם".  
וכ"כ בחלקת מחוקק (שם ס"ק י"ב) על הר"ן והרמ"א הנ"ל:  
"אבל מדברי הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל כ"ו סי' ב') לא משמע  
כן, שכתב יומא קמא י"א סעודה קמיתא, משמע מיד בו  
ביום בסעודה שנייה לא מקרי פנים חדשות, ולכל סעודה

א. הוא שיטת הר"ן (כתובות ב' ע"ב, ד"ה פנים חדשות), שכתבו:  
"וכתבו עוד בתוס' שאם באו פנים חדשות בלילה מברכין  
עליו לילה ויום, והוא שעומד שם בכל שעת ברכה". והובא  
לדינא ברמ"א (אהע"ז סי' ס"ב סעיף ז'): "וי"א דאם היו שם פנים  
חדשות, אף על פי שאין אוכלין שם, מברך בשבילם לילה  
ויום".



בהיכלא דמלכא



**האדמו"ר מסטאניסלאוו:** אויב מ'איז אין א אנדערע שטוב, מעג מען שוין זאגן עקסטערע שבע ברכות.<sup>2</sup>

**רבינו:** אין אן אנדערן שטוב איז איין סעודה, איז אזוי ווי אן עקסטערער שבע ברכות, יא ס'שטייט אין **שולחן ערוך** (שם סעיף י"א). פארקערט ס'איז גאר א גרויסע שאלה וויאזוי מ'קען אוועקגיין [מסעודה קודם ברהמ"ז ושבע ברכות], מ'גייט זיך אוועק, מ'האט געגעסן ביי די סעודה, דארף מען בענטשן און זאגן שבע ברכות.<sup>3</sup>

**א' הנוכחים:** היינט איז געווארן אז מען האט נישט קיין פנים חדשות, מ'גייט ארויס און מען רופט אריין עמיצן פון די גאס צו זאגען שבע ברכות, און מען הייסט אים זיך מיטוואשן.

**רבינו:** מ'קאן עפעס לכבוד אים עפעס מאכן?<sup>4</sup> סתם אריינרופן זיך מיטוואשן האט נישט קיין פשט, מען מיינט אז עס איז אזוי ווי א ברכו... מ'מוז מאכן שבע ברכות?, מ'מוז דאך נישט.<sup>5</sup> חוץ פון שבת דארף מען דאך נישט קיין פנים חדשות, אבער אינדערואוואן דארף מען אכטונג געבן.

**האדמו"ר מסטאניסלאוו:** וואס טוט זיך מיט א פנים חדשות שבת בייטאג?

**רבינו:** שבת ברויך מען נישט קיין פנים חדשות.<sup>6</sup>

**האדמו"ר מסטאניסלאוו:** נאר ביי שלש סעודות?

**רבינו:** שלש סעודות ווענדט צו ווער עס האט געמאכט, עס איז געווען וואס האבן נישט געמאכט.<sup>7</sup> אין **ראפשיץ** האט מען נישט געמאכט.<sup>8</sup>

אמנם עיי"ש בשו"ת **רב פעלים**, שכתב וז"ל: "הנה כי כן אם זה החתן אין לאל ידו להרבות בהוצאות להזמין עשרה בכל סעודה של ז' ימי המשתה כדי לברך ז' ברכות אחר בהמ"ז, אינו מחוייב לדחוק עצמו לעשות כן, כי אין זה עליו בתורת חובה, אלא רק הוא למצוה מן המובחא אבל אם יש לאל ידו להרבות בהוצאה הא ודאי למצוה גדולה תחשב לו זאת, לעשות סעודת מריעות לחתונתו בהזמנת עשרה, לברך ולשבח לשמו יתברך בשבעה ברכות של חתנים".

ז. כמ"ש **בתוס'** (שם): "ושבת דחשיבין פנים חדשות, דאמרינן **באגדה** מזמור שיר ליום השבת (תהלים צ"ב, א'), אמר הקדוש ברוך הוא פנים חדשות באו לכאן נאמר שירה, התם נמי מרביץ לכבוד השבת בשמחה ובסעודה". וכ"ה **בשו"ע** (שם סעיף ח'), הובא בסמוך.

ח. **בשו"ע** (שם): "וי"א דשבת וי"ט ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית, אבל לא בסעודה שלישית, וכן פשט המנהג". וכתב **הרמ"א**: "ועכשיו נהגו במדינות אלו לברך ז' ברכות בסעודה ג', ואפשר משום דרגילים לבא פנים חדשות, וי"א מטעם דרגילין לדרוש, והדרשה הוי כפנים חדשות". ו**בשו"ת הרמ"א** (סי' קל"ב) מסיק ע"ז "ומנהגן של ישראל תורה היא". ועיין **בפתחי תשובה** (ס"ק ט"ז): "עייין בתשו' **הרמ"ע מפאנו** סי' מ' שכתב דסעודה ג' נמי מקרי פנים חדשות ע"פ הסוד בספר הזוהר ע"ש". וכ"ה בספח"ק **עבודת ישראל** (קאנוניץ, בדרושים לסוכות).

ט. כמו שהעיד תלמידו הגדול מרן הגה"ק **מצאנז** זי"ע, ונהג כן כמותו. כמ"ש **בדרכי חיים** (אות קכ"ו): "ולא היו אומרים שבע ברכות בסעודה שלישית. ופעם אחת הביאו הכלה לביהמ"ד לברכת המזון, אז אמר רבינו הק' בזה"ל, 'אני לא למדתי אצל **רבינו** (הרה"ק מראפשיץ זי"ע) לאמור שבע ברכות בסעודה שלישית, אך מחמת שהכלה כבר באה, היה מצוה לאמור שבע ברכות".

צריך פנים חדשות". וכ"כ **בית שמואל** (שם סק"ה וסק"ט) **שרוב הפוסקים** חולקים ע"ז.

ג. כמ"ש **בשו"ע** (אהע"ז סי' ס"ב סעיף י"א): "בני החופה שנתחלקו לחבורות, אפילו אם אכלו בבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל, כולם מברכין ברכת חתנים, לא מבטיחין את השמש מצרפן, אלא אפילו אין השמש מצרפן, כיון שהתחילו לאכול אותם שבשאר בתים כשהתחילו אותם של בני החופה, כלם חשובים כאחד לברך ברכת חתנים, כיון שאוכלים מסעודה שהתקינו לחופה". אמנם עיין **בברכת הבית** (שער ס"ב סעיף פ"ב) דכיון דנוכר רק בחופה אין להתנהג כן רק בסעודת החתונה ולא בסעודת שבע ברכות.

ד. והיינו, דמדברי השו"ע הנ"ל שאם נתחלקו לחבורות צריכין לברך שבע ברכות בכל חבורה וחבורה מוכח שיש חיוב של אמירת השבע ברכות לכל מי שאוכל מסעודת החתן, ועיי"ש **בט"ז** (סק"ט). וע"ע בשו"ת **לבושי מרדכי** (אהע"ז קמא סי' מ"ה אות ב'), ובשו"ת **דעת סופר** (אהע"ז סי' כ"ו), ובשו"ת **אבן ישראל** (ח"ה סי' פ"ב), ובשו"ת **חשב האמור** (ח"ה סי' ט'). אמנם כמה מגדולי הפוסקים חולקים ע"ז שהעיקר שיאמרו השבע ברכות בהסעודה ואין החיוב על כל יחיד ויחיד, עיין בשו"ת **האלף לך שלמה** (אהע"ז סי' ק"ז), ובשו"ת **מהר"י שטייף** (סי' ז'), ובשו"ת **מנחת יצחק** (ח"ב סי' מ"ג), ובשו"ת **שבט הלוי** (ח"ט סי' ע"ר וסי' רע"א).

ה. עיין **בתוס'** (כתובות ז' ע"ב ד"ה והוא): "אומר ר"י דפנים חדשות אין קורא אלא בבני אדם שמרבים בשבילם השמחה יותר". וכ"כ **בשו"ע** (שם סעיף ח'): "י"א שאינם נקראים פנים חדשות אלא א"כ הם בני אדם שמרבים בשבילם".

ו. עיין **ים של שלמה** להמהרש"ל (כתובות פ"א סי' י"ב), ושו"ת **חתם סופר** (אהע"ז ח"א סי' קכ"ב), ושו"ת **זבחי צדק** (ח"ג סי' צ"ה), ושו"ת **רב פעלים** (ח"ד אהע"ז סי' ו'), **וערוך השלחן** (או"ח סי' תר"מ סעיף י"ד).

**בעלזער רב**, אז ס'איז ידוע דער בעל שם הקדוש האט צוגעזאגט ביז צען דורות קומט ער צו די חופה, דאס מיינט במקהלות דעלמא, איז דאך שוין רעכט דא צוויי מנינים, א מנין פון אונטן געהעריג און א מנין פון די מקהלות דעלמא...<sup>(ט)</sup>

**האדמו"ר מסטאניסלאוו:** וואס איז דער ריכטיגער מקור צו דעם וואס מען זאגט אז די אבות קומען אראפ?

**רבינו:** אין זוהר הקדוש<sup>(ט)</sup> פרשת פנחס שטייט עס.

**האדמו"ר מסטאניסלאוו:** דאס שטייט אבער ביי עלטערן ממש.

**רבינו:** אבער דאס ביז צען דורות האט דער בעל שם טוב צוגעלייגט<sup>(ט)</sup>.

**ביי אונז<sup>(ט)</sup>** האט מען יא אייביג געמאכט. שינאווער רב האט טאקע נישט געמאכט. מען איז דאך נישט מחוייב בסעודה. אינטערסאנט דער גאנצער חיוב פון די סעודה [של סעודת החתונה] איז אויפן חתן אז ער וויל נישט מאכן א סעודה איז מען כופין אותו לכבודה<sup>(א)</sup>.

## וכיבדו רבינו בשתיית לחיים

**רבינו:** עס מוז זיין מנין<sup>(ב)</sup>, אויף דעם ארויף וואס עס שטייט (תהלים ס"ח, כ"ז) במקהלות ברכו ה'י'. **תוספות<sup>(ט)</sup>** (כתובות ז' ע"ב ד"ה במקהלות) פרעגט 'במקהלות' איז דאך א לשון רבים, ברויך דאך זיין צוויי מאל מנין, ענטפערט תוספות 'במקהלות דעלמא'. מען פארשטייט נישט אזוי דעם תוספות. פלעגט רבי איציקל (מפשעווארסק זצ"ל) נאכזאגען פון

קודשא בריך הוא אעקר לון מג'ע ואיתי לון עמיה לההוא חדוה לנטלא חולקא דחדוה עם קודשא בריך הוא ושכינתיה כמה דאת אמר (איוב מ"ו, י"ט) העושו יגש חרבו'.

**יז.** בספר בריך משה (פ' נח): "ואפ"ל על פי מה שמצינו בדברי חכמינו ז"ל בכמה מקומות שהשפעת האב על יוצאי חלציו נמשכת עד עשרה דורות, וכענין שאמרו במס' גיטין (דף פ"ח ע"א) חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות, ובמס' קידושין (דף ע"ה ע"א) גר עד עשרה דורות מותר בממזרת מכאן ואילך אסור ובמס' סנהדרין (דף צ"ד ע"א) גיורא עד עשרה דרא לא תבזי ארמאה באפיה, הרי שקשר האב עם בניו ובני בניו נמשך עד עשרה דורות, וכן ידוע מק"ק מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע שהבטיח כי עד עשרה דורות יבא להשתתף בשמחת צאצאיו".

וכ"כ בספר לטט הקמח החדש (סי' נ"ג סק"כ): "שמעתי מהצדיקת הרבנית אשת בנו של בעל דברי חיים הרה"צ ר' שלום אליעזר הי"ד, ששמעה מאביה הגה"ק ר' מאטלע זצלה"ה, כי הבעש"ט הק' הבטיח שעד עשרה דורות יקח חלק בחופה של יוצאי חלציו".

וכן סיפר כ"ק אדמו"ר בעל דברי שלמה ממאבוב זצ"ל (הובא בספר 'בית צדיקים' עמ' קפ"ב): "בתו של הבעש"ט הק' זי"ע היתה הצדיקת אדל שהבעש"ט אמר עליה שהמשיך את נשמתה ממקום גבוה מעל גבוה, ושמה לקח מהפסוק (דברים ל"ג, ב') א'ש ד'ת ל'מון, ולקחה מימינו של הקב"ה כו'. ובעת פטירת הבעש"ט הק' זי"ע בכתה בתו אדל מאה, עד שהבעש"ט הק' הבטיח שיבא לנשואי יוצאי חלציו עד עשרה דורות. והיתה דרכה של הצדיקת אדל אצל כל חתנות בני' להמתין בחדר מיוחד עד שאביה הופיע אל' מגן עדן ואז הלכה לחופה.

פעם אחת נשתדכה עם משפחה אשר לא היתה מגוע

י. אצל רבותינו הק' לבית סיגוט זי"ע (עיין להלן הערה כ').

**יא.** כמו"ש בטור (סי' ס"ד) בשם רבינו אפרים, וכתב הבית יוסף שכ"כ גדולי הראשונים, וז"ל: "דברי ה"ר אפרים כתבו הרה"ש והר"ן בריש כתובות (הרה"ש סי' ג, הר"ן א: ד"ה והוא), והרב המגיד בפ"י מהלכות אישות (ה"ד), וכתב שכן היה דן הרי"ף, ושכן דעת הרמב"ן (ג. ד"ה והא בעינן) והרשב"א (ג. ד"ה שקדו) ז"ל". וכפ"י בשו"ע (שם סימן ס"ד סעיף ד'): "אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה, וקרובי הכלה רוצים שיעשה סעודה, כופין אותו שיעשה סעודה לפי כבודו ולפי כבודו".

**יב.** כמו"ש במונתי (מגילה כ"ג ע"ב), ובגמ' (כתובות ז' ע"ב), ובשו"ע (שם סעיף ד').

**יג.** בגמ' (כתובות שם): "אמר רב נחמן, אמר לי הונא בר נתן, תנא מנין לברכת חתנים בעשרה, שנאמר (רות ד', ב') ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה, ורבי אבהו אמר מהכא (תהלים ס"ח, כ"ז) במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל".

**יד.** וז"ל התוס': "אף על גב דמקהלות תרי קהלות, משמע אין סברא לחלק בין עשרה לעשרים לענין שום מילתא, ומקהלות דעלמא בעי למימה, ומיהו בירושלמי (ברכות פ"ז הל' ג) דריש במקהלות כתיב חסר וי"ו".

**טו.** וכן הביא רבינו בספר בריך משה (פ' עקב עמ' נ"ג), משמיה דהרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע.

**טז.** בזוהר הק' (פ' פנחס דף רי"ט ע"ב): "ומנלן דאית לון לישראל לשותפא לקודשא בריך הוא ושכינתיה בחדוה דלהון (נ"א בגין דלאו איהו חדוה אלא בשותפות דילה מאלין) דכתיב (תהלים קמ"ט, ב') ישמח ישראל בעושי, והיא חדוה דישראל לאו איהו אלא בעושי, בעושי בעושו מבעי ליה אלא אלן קודשא בריך הוא ושכינתיה ואביו ואמו, דאף על גב דמיתו,

**א' הנוכחים:** וועגן חתן טרינקען ביי שלש סעודות איז אויך דא א גאנצע מבוכה, צו דער חתן זאל טרינקן מוצאי שבת.

**רבינו:** ס'איז א מגן אברהם (ח) (או"ח סי' רצ"ט סק"ז).

**א' הנוכחים:** דער חתם סופר אז ער האט געבענטשט האט ער געטרונקן (ט).

**רבינו:** יא איך טרינק אויך [אם יש חתן], איין

**סיגוט** האט מען אויך געטרינקען, און דער חתן נישט<sup>כ</sup>.

**האדמו"ר מסטאניסלאוו:** אין אלעס האט מען אויך געטרינקען<sup>כא</sup>. איך בין געווען לעצטענס אויף א פלאץ ביי שלש סעודות האט מען מכבד געווען דעם חתן מיט בענטשן. קען מען יוצא זיין ביידע.

[חסר הסיום וחבל על דאבדיון וכו']

בסעודה ג' ע"ש, אך ראיתי גדולי הדור שאחר שברכו הז' ברכות בס"ג שנתו מהכוס<sup>כ</sup>.

**יט.** בכל שב"ק, אף כשלא היה חתן, כמ"ש ב<sup>כ</sup>חוט המשולש (מרשימות נכדו הג"ר שלמה סופר ז"ל, בן הכתב סופר זצ"ל): "אחד מהמסובין בירך ברהמ"ז ושתי רוב הכוס הגם שהוא לילה גמור, וכן עשה זקני זצ"ל בעצמו כאשר בירך בהמ"ז". ואף שמרן החתם ז"ל הקפיד לברך על הכוס אף כשבירך ביחידות, מ"מ ממה שהניח אף לאחרים שברכו לשתות מן הכוס מוכח שנקט כהא"י רבה שמקיל.

**כ.** בספר **ליקוטי מהרי"ח** (ח"ג סדר התנהגות יום החופה): "והנה ראיתי המנהג אצל כבוד אדמו"ר הגה"ק בעל **יטב לב** ובנו אדמו"ר בעל **קדושת יו"ט** זצלה"ה כשהיו ממברקין ז' ברכות בסעודה ג' היה שותה ממנו המברך, וגם נתנו להכלה לשתות, אבל לא להחתן, מטעם שעל החתן יש חיוב הבדלה ואסור לשתות קודם הבדלה, משא"כ נשים אינם חייבים בהבדלה (לכמה דיעות), וכן המברך יכול לשתות כמבואר בשו"ע סי' רצ"ט סעיף ד', ואף **דהמ"א** שם ס"ק ז' כתב דמי שאינו נוהר בכל השנה וכו', גבי ברכת נשואין נוהרין תמיד לברך על הכוס, ועיין בהגהות **חכמת שלמה** ממוהר"ש קלוגר באו"ח שם שדעתו נוטה שגם המברך לא ישתה מהכוס ע"ש, אך נתפשט המנהג ששותה המברך".

וכן היתה מנהגו של **רביה"ק זי"ע**: מקודם בירך השש ברכות על כוס השני, ואח"כ בירך בופה"ג על הכוס של בהמ"ז, ושתה ממנו, ועירב שתי הכוסות, ושלח הכוס להכלה לשתות, אבל החתן לא שתה קודם הבדלה, ומסתמא ראה כך אצל אבותיו הק' זי"ע (יתמר יפרא' מנהיגים אות קכ"ו, 'זמירות דברי יואל' לשבת אות קנ"ד, 'הבית בהבנות' פרק י"ד אות י').

**כא.** בספר **טעמי המנהגים** (קו"א לסי' תקצ"ג): "ובענין שתיית הכוסות בסעודה ג', ראיתי אצל אדמו"ר הרב הצדיק הקדוש **מאלעס** זצוק"ל על נשיאת נכדו שיח' שבסעודה שלישית ה' בעצמו מברך ברהמ"ז ואמר הברכות על הכוס השני ג"כ, ואח"כ ה' שותה מן הכוסות, והי' נותן להחתן והכלה ג"כ לשתות. ואמר לי בשם הרב הצדיק הקדוש **מלובלין** זצוק"ל שהי' שותה תמיד הכוס אחר ברהמ"ז בסעודה שלישית, ועי' מ"א סי' רצ"ט סק"ז, ובס' ארוחת חיים שם בשם א"ר שמקיל לשתות כוס של ברהמ"ז אף שאינו רגיל תמיד בכוס עיי"ש".

היחס כלל רק היו גבירים עצומים, ולפני החופה ישבה בחדר המיוחד כדרכה אבל ארכה השעה ולא יצאתה משם, והמחותנים המתונו עד בוש ודפקו בדלת החדר ולא ענתה להם, ורק בשעה מאוחרת בלילה יצאה מחדרה, ונענתה וסיפרה, אבי הק' בא רק עתה, וכששאלתי אותו מדוע מבייש אותי שכולם ממתנינים עלי זה זמן רב, השיב לי ואמר, וכי אני ביישתי אותך אדרבה הדבר הוא בהיפוך, כי הנה כשנבים אלי ומודיעים אותי שאחד מיוצאי חלצי עומד ללכת לחופה ומזכירים אותי לקיים את הבטחתי לבוא עד עשרה דרי, נוהג אנכי ללכת למדור המחותנים שמצד השני ולהוביל גם אותם עמדי להחתונה, ובפעם הזאת חפשתי אחרי המחותנים בגן עדן ולא מצאתי אותם שם, וברוב בושה נאלצתי לחפשם בגינהם ומחותן אחד הוצרתי להוציאן ממש משאול תחתית, ולכן נתאחרתי לבוא, מני אז והלאה הקפידה הצדיקת אדל להשתדך רק במשפחות מיוחסות שבישראל".

גם כ"ק אדמו"ר **מסקאליע** זצ"ל ה' כתב על הזמנות נשואי יוצ"ח בזה"ל: "אחב"י כאשר יש לנו בקבלה מפי אא"ז הבעש"ט הק' ז"ע שעד עשרה דרא יעמוד בשעת קידושין תחת החופה, ובודאי יאמנו דבריו הקדושים ויעמוד גם עתה תחת חופת זרע זרעו, ואין עת צרון יותר מזה וכו', ובטח יוושעו בכל מיני ישועות בתוך כלל ישראל אכ"י". וע"ע בספר **בוצינא דנהורא** (הגדמ"ח ח"ב עמ' ה').

**יח.** וז"ל **המג"א**: "ומותר לשתות מכוס של ב"ה, וכ"מ סי' ער"א בב"י בשם הר"י מטרנא, ועי' ש"ד"ר"י מותר לשתות ע"ש ובהבדלה כ"ע מודו. ונ"ל דמי שאינו נוהר בכל השנה לברך על כוס דס"ל כמ"ד דאין טעון כוס, גם עתה אסור לשתות ממנו". אמנם **באליה רבה** (סק"ו) כתב על דבריו: "ואינו מוכרח".

ועיין **בליקוטי מהרי"ח** (סדר סעודה שלישית): "ועיין במג"א סי' רצ"ט ס"ק ז' דמי שאינו נוהר בכל השנה לברך על הכוס אסור לשתות בסעודה ג' מכוס של ברהמ"ז אם הוא משחשיכה משום חיוב הבדלה, ודעת **התוס'** שאנץ להתיי, וכן נוטה **האליה רבה** (שם סק"ה) ע"ש, אך מנהג העולם הכרעת רבינו המג"א, רק כשיש חתן בסעודה ג' ומברקין ז' ברכות אז המנהג שהמברך שותה, ועיין בהגהות **חכמת שלמה** ממוהר"ש קלוגר על או"ח סי' רצ"ט שם שדעתו נוטה שאפילו אחר ברכת ז' ברכות לא ישתה

תש"ח לידידינו הרה"ח ר' שלמה אבראמאויטש הי"ו  
שנוהג בנו טובת עין לזכות את הרבים מאוצרו הטוב